

Sasvári Zsuzsanna

Nem mondhatunk le a fejlesztésről

Kedves Olvasók!

Úgy érzem, tanárnak lenni elsősorban azt jelenti: nevelőnek lenni. A tanár közvetlenül a szülő után következő személy, aki a tanév során a legtöbb időt tölti a gyermekekkel. Bár még csak öt éve tanítok, de pályakezdőként álomban sem gondoltam volna, micsoda hihetetlen felelősség tanárnak lenni. Felelősség, mert szakmailag a maximumot kell nyújtanom ahhoz, hogy teleíródjanak a kis *tabula rasák*, és felelősség, mert én egyike vagyok azoknak is, akik emberi értékeket közvetítenek, akik formálják tanítványaik személyiségét. Mindezt könnyű leírni, de megvalósítani annál nehezebb. Rengeteg erő, empátia, következetesség és humánus kell hozzá. A tanár mindig azt a funkciót tölti be, amelyre éppen szükség van: szülőpótló, mindentudó szakember vagy pszichológus, a társas kapcsolatok csoportterapeutája, esetleg rendezvényszervező, sőt ha éppen arra van szükség, akkor katasztrófaelhárító. Ezt a sokféle szerepet sokszor egyetlen szó foglalja magába: *osztályfőnök*. Mindezekon túl esetemben azonban: *magyartanár* is.

Ez utóbbi szerepkörből következően az általános emberi értékeken túl meg kell ismertetnem diákjaimat anyanyelvünk rendszerével, meg kell tanítanom nekik nyelvünk helyes használatát. A cél nemes, a gyakorlatban megvalósítani annál nehezebb. Véleményem szerint különösen nehéz helyzetben van a pedagógus a felső tagozatot kezdő diákokkal. A kommunikációs gyakorlatok szerepe nagyon fontos az ötödik osztályos nyelvtanórákon. A gyerekek kedvelik a szituációs játékokat és a párbeszédese jelenetek bemutatását, mert ilyeneket már alsó tagozatosként is adtak elő, és ezek sokféle képességet fejlesztenek. Az ötödikes tananyagnak vannak nagyon nehéz, a gyermek számára nem könnyen értelmezhető részei, ilyenek például a mássalhangzó-törvények vagy a szóelemek. Itt bizony sokszor a sokadik gyakorlóóra után még a jók is elvéreznek, nem beszélve a jónak kevésbé mondható diákokról.

A pedagógusnak nem könnyű megtalálnia az összhangot az elmélet és a gyakorlat között úgy, hogy közben megőrizze a diák motivációját is a tárgy iránt. Marad hát a több sikerélménnyel kecsegtető részképességek fejlesztése a helyesírás, a szövegalkotás és a szövegértés terén. Csakhogy itt is alapvető hiányosságok derülnek ki. A legtöbb ötödikes számára nem egyértelmű, hogy a magyar nyelvben nem találomra használjuk az írásjeleket, hanem szabályok szerint. Nem tudják, hogy a mondat elejét nagy kezdőbetű, a végét mondat végi írásjel jelzi, nem tudják vagy nem akarják tudni, miért kell a tulajdonneveket nagy kezdőbetűvel írni, mi a vessző szerepe a mondatban. Folytathatnám a felsorolást, hiszen ez még csak a jéghegy csúcsa. Léptenyomon nagyon sok hiányosságba ütközöm. A felelősséget azonban nem akarom az alsó tagozaton tanító kollégákra hárítani. Ők is megteszik a tőlük telhetőt. A probléma legtöbbször nem abból ered, hogy ezt vagy azt nem tanították meg alsóban, hanem sokkal inkább abból, hogy nem figyel a diák. A mai világ különböző csatornákon óriási felpörgetettséggel áraszt elképesztő mennyiségű értéktelenséget a gyermekek és a felnőttek felé. Nem csoda, hogy sok diák képtelen összpontosítani, egy dologra tartósan odafigyelni. Ezt igazolja az én korszerűnek legkevésbé sem nevezhető, ám annál hatásosabb módszerem is. Bemelegítésként az óra elején kiemelünk 4-5 szót, és tízszer leírjuk őket a füzetbe. A feladat során számos dolog derül ki, többek között az, hogy az ötödikesek közül sokan nem szeretnek írni, és nem is tudnak, komoly gond számukra, hogy ugyanarra a dologra kell figyelniük 10 percig (körülbelül ennyi idő szükséges a feladat megoldásához), nem beszélve azokról, akik már ettől a terheléstől is elfáradnak.

Nem szeretném dramatizálni a helyzetet, de a másik két fejlesztendő területen – a szövegalkotás és a szövegértés terén – sem túl rózsás a helyzet. A szövegalkotás képességének fejlesztése lényegében gondolkodásfejlesztés. Sokrétű és összetett feladat. Feltételezi az ismereteket, az ismeretanyag rendszerezését, szelektálását, újraépítését, és mindezt szóban vagy írásban. Valljuk be őszintén, szóban sokszor rosszabbul megy, mint írásban. Ha erre keresünk magyarázatot, hamar kiderül, hogy a legtöbb gyermekkel nem beszélgetnek otthon a szülők, vagy ha igen, akkor nem bővített mondatokban. A szűkre szabott magyarázóórákon nem lehet pótolni minden hiányosságot. Próbálkoznunk persze kell. Előbb-utóbb oda is eljutunk, hogy a szövegben kapcsolódniuk kell egymáshoz a mondatoknak, ha azt akarjuk, hogy értelme is legyen a mondandónknak. Az pedig már komoly sikerélmény mindenkinek, ha tudatosul, hogyan kell bánnunk az igeidőkkel, vagy hogyan lehet többféle nézőpontból megírni ugyanazt a történetet, illetve mi a különbség a leíró és az elbeszélő szöveg között. Mindez állandó gyakorlást igényel. A kellő motivációhoz, az osztályok felkészültségétől függően sokféle módszert, feladattípust kell alkalmaznom az órákon. A tanítványaim különösen kedvelik a *Folytasd a mondatot* vagy a *Folytasd a szöveget* típusú feladatokat. Szívesen vesznek részt rövid, fantáziadús szövegek vizsgálatában is, amelyekhez hasonlókat kell azután alkotniuk.

A szövegértés szorosan kapcsolódik a szövegalkotáshoz. A fő különbség, hogy ebben az esetben elsősorban olvasni kell a szöveget. Van olyan diák, akinek nagyon jól megy az értő olvasás, van olyan is, akinek egyáltalán nem. Ezt bizonyítja például a kötelező olvasmányok feldolgozása. Vannak olyan diákok, akiknek büntetés az olvasás. Nem értik, miért fontos nekik az, hogy elolvassanak egy könyvet. Nem tudják, miért élmény az olvasás. Az ilyen tanulók többségükben elég rosszul olvasnak, ezért azt gondolom, hogy éppen velük kellene felfedeztetni az olvasmányélmény fogalmát. Célravezető módszer, ha közösen választunk ki néhány könyvet (nem a hagyományos kötelező olvasmányokra gondolok), és közösen olvasunk el egy-egy fejezetet, amelyről utána beszélgetünk. Így az is kiderül, ki mennyit értett meg a szövegből, és ezen az úton haladva fokozatosan be lehet vezetni a kötelezőket is. Először mindenképpen azt kell megértetnünk, miért jó olvasni, azután jöhet a tudományosabb megközelítés. Különbözik marad a *Harry Potter*. Természetesen mindenki tudja, kicsoda *Harry* (ciki, ha valaki nem tudja a suliban), és a kötetek is megvannak otthon a polcokon (anyu megvette), de senki nem olvasott el egyet sem, csak DVD-n nézte meg a részeket, mert azt bezzeg tudja 10-11 évesen, hogyan kell egy internetes oldalról órákon át filmeket letölteni, pedig ez valójában illegális dolog. Szóval van mit tennie a magyartanárnak, ha a fejlesztés lehetőségeit keresi. A lényeg, hogy ne adjuk fel. Ezért is szoktam – kifejezetten erre a célra írt feladatlapokon – rendszeresen gyakoroltatni szövegértési feladattá alakított irodalmi tananyagot. Az olvasási problémákkal küzdő (nem diszlexiás és nem diszgráfias) tanulóknak óriási nehézségeket okoz ez a feladat. Emiatt az ilyen típusú gyakorlatokat először együtt oldjuk meg. Fontos, hogy minden diák elgondolkodjon azon, hogyan kell visszakeresnie a szövegben az információt.

Láthatóan rengeteg feladatunk van nekünk, magyartanároknak, és megoldásukhoz nagyon kevés idő áll a rendelkezésünkre. Az eredményesség pedig csak évek múlva mutatkozik meg, ha egyáltalán megmutatkozik. Mindezzel együtt a feladat fontos és értékes, hát tegyük a dolgunkat, ameddig módunkban áll.

Üdvözlettel:

Budapest, 2009. november 20.

Sasvári Zsuzsanna
magyar–történelem szakos tanár

Sasvári, Zsuzsanna: We cannot give up on development

Az írás szerzőjéről

Sasvári Zsuzsanna

Arany János Általános Iskola, Budapest, Magyarország

zszsasvari[kukac]gmail.com